

IRODALMI FIGYELŐ

Sevcsenko, Plautus, Terentius, Heine

Nagyon helyes és időszerű volt a világirodalom klasszikusai sorozatban megjeleníteni Tarasz Sevcsenko költeményeinek gyűjteményét: a Kobzost (Európa Könyvkiadó). Az összeállítás az 1951-es és 1953-as ukrán, illetve orosz antológia nyomán történt.

Igazat adunk Képes Géza-nak, a rövid, de találó bevezető írójának, a fordítók egyikének, aki hangoztatta, hogy a »magyar Homérosz«, a »magyar Dante«, a »magyar Shakespeare« és a »magyar Goethe« után nagyon várjuk már a »magyar Sevcsenko« megszületését is, tehát annak bekövetkezését, hogy Sevcsenko költészete bevonuljon a magyar szellemi élet közismert kincsei közé.

A Kobzos olvasása után az az érzésünk, hogy a mostani gyűjtemény jelentős lépés a »magyar Sevcsenko« megszületése felé! Közledek az az idő, amikor magyar olvasók széles tömegei vallhatják magukénak az »ukrán Petőfi«, a minden szabadságszerető ember szívét megdobogtató ukrán szabadsághimnusz verseit!

Ha szavalóművészeink az eddiginél nagyobb érdeklődéssel fordulnak Sevcsenko versei felé, és ezzel élénkebbé teszik a közönség érdeklődését, valóban elérkezünk oda, hogy Sevcsenko alkotásai megfelelő népszerűséghez jussanak.

A magyar versszeretők bizonyára nagy figyelemmel olvassák és hallják a verseit annak a sok rabságot szenvedett, világirodalmi formátumú ukrán költőnek, aki Husz Jánosban találta meg forradalmi őseinek egyikét. *Gogol* regényében, a *Holt lelkek*ben ismerte fel a kegyetlen földesúri világ halálós ítéletét, a *Belinszkij és Dobroljubov* barátai közé tartozott, de *Tolsztoj* barátságát is kivívta.

Képes Géza előszava szépen fejti ki, hogy *Puskin* az európai költészet műfajait és versformáit, a goethei dalt és ódát, a voltaire-i szatírákat, a byroni stanzát »oroszosította«, beolvastva természetesen költészetébe az orosz népköltészet sok egyszerű elemét is. Sevcsenko nem merített olyan távoli forrásokból, mint *Puskin*, az ő költészetének alaphangját az ukrán népi táncok, a kolomejka, a hajdukánc, a hopák és más népi táncok dallamai adták meg.

Költészetéből — akárcsak *Petőfi* Sándor verseiből — kiolvashatjuk egész életútját. Láthatjuk bátorságát, amelylyel éles szatírárt vetett papírra a szentpétervári udvari körökről, s nem kímélte sem Miklós cárt, sem annak feleségét. *Atom* című költeményéből való ez a három sor a cármérol:

Költő a lába,
Egy elaggott aszalt gomba:
Cárné öngyásga.

Feltétlenül helyeseljük a magyar gyűjtemény összeállításának azt a törekvését, hogy minél több fordító szerepeljen a kötetben. Ez a szándék még akkor is indokolt, ha egyik-másik régebbi áttüzetés némileg elavult. Legfeljebb több helyen lehetett volna azt az eljárás alkalmazni, hogy ugyanegy költemény különböző variációkban szólaljon meg magyar nyelven. Izzalmanan érdekes olvasmány ebből a szempontból a *Végrendelet* tíz variációja, *Sztripszky* Hiador 1916-os fordításától *Waldapfel* József 1961-es áttüzetéséig. *Sztripszky* Hiador első kísérlete, amelyet *Varga* Bálint némileg kozmetikázott, *Anka* János második próbálkozása, *Lányi* Sarolta, *Kolos* Marcell, *Képes* Géza, *Hidas* Antal, *Gri-gássy* Éva, *Radó* György, *Weöres* Sándor és *Waldapfel* József fordításai — különböző oldalról különböző módon, különböző stílusban törekedtek a minél hűségesebb tolmácsolás problémájának megoldására.

Hazánkban egyébként — mint az előszó is megemlíti — *Zempléni* Árpád volt az első Sevcsenko-áttüzetés, aki már a XX. század elején megszólaltatta az ukrán nép »kobzosát«. Felszabadulásunk előtt a moszkvai *Új Hang* közölte *Lányi* Sarolta és *Gábor* Andor fordításait, amelyek kéz-

írással és gépirással másolatokban itthon is hamar elterjedtek a magyar munkásmozgalom kulturális életében. *Hidas* Antal Kijevben és *Uzgorodban* adta ki *Sevcsenko* verseinek magyar tolmácsolásait. A népi demokrácia Magyarországon *Weöres* Sándor igen jó áttüzetési járultak hozzá a leghatásosabban *Sevcsenko* életművének megismertetéséhez. Ezeknek a fordításoknak java részét a most megjelent gyűjteményben is megtaláljuk.

*

Római vígjátékok címmel látott napvilágot a *Világirodalom klasszikusai* sorozat másik új kötete (Európa Könyvkiadó). *Plautus* darabjait *Devecseri* Gábor, *Terentius* színműveit *Kárpáti* Csilla fordításában kapjuk.

Bár *Plautus* és *Terentius* magyarországi áttüzetésének története elég messze távolokba nyúlik vissza — hiszen *Dugonics* András már a XVIII. század közepén áttüzetette *Plautus* néhány művét, illetve azok nagyobb részleteit, és *Kovácsnai* Sándor már a XVIII. század végén nyilvánosságra hozta *Terentius* egyik alkotásának magyar változatát —, nagyon kellett a mai igényeknek megfelelő, új fordítások. Valljuk be őszintén, hogy *Csiky* Gergely fordításai is alapos átmozgásra szorulnak, *Kis* János tolmácsolásai pedig többnyire csak filológiai szempontból érdekesek.

Devecseri Gábor lehetővé tette, hogy öt *Plautus*-vígjáték (az *Amphitruo*, a *Szamárvásár*, a *Bögge*, a *Hetvenkedő katona* és a *Három ezüst*) kerüljön most új magyar fordításban a világirodalom klasszikusait fokozottabban kívánó közönség elé, és *Kárpáti* Csilla három *Terentius*-mű (Az androsi lány, Az anyós, A herélt) magyar megszólaltatásával sietett kielégíteni a publikum igényeit.

Kovács Endre sok szempontú, de mértéktartó előszava az *elő Plautus* és az értékét lényegében megtartó *Terentius* bemutatását tűzte ki céljává. Végigvezet bennünket a XV. század milánói, ferrari, bolognai *Plautus*-kultuszán. Ismerteti azt az 1552-ből való német rendeletet, amely előírja, hogy félévenként elő kell adni a német iskolákban *Plautus* vagy *Terentius* valamelyik darabját. *Macchiaveli*, *Dolce* és *Goldoni* sok vonatkozásban mintaképének tekintette *Plautus*, *Shakespeare* *Tévedések vígjáték*-ának és *Molière* három darabjának van *plautusi* őse. *Hans Sachs*, *Heinrich Kleist* és *Lessing* is mintául vette több alakját. *Terentius* szintén jelentőset nyújtott a dramaturgiai gyakorlat és elmélet szempontjából olyanoknak, mint *Shakespeare*, *Molière*, *Diderot* és *Lessing*.

Amikor *Plautus* több mint kétezer esztendő előtt meghalt, egyik költőtársra azt írta sírversében, hogy együtt könnyezik az elköltözöttért a komédia, a nevetés, a játék, a tréfa. A mostani *Plautus*-fordítások arról tanúskodnak, hogy — *Plautus* ma is nevetet.

*

Heine válogatott versei (Móra Ferenc Kiadó) csak *Háromszáznál* kevesebb kis oldalon adnak módot a művek felsorakoztatására. Így azután — bármennyire kedvünk is volna tágabb körű összehasonlításra — nem tekintenénk reálisnak és igazságosnak, ha egybevetnénk ezt a kötetet *Heine* munkáinak eddig legnagyobb terjedelmű magyar antológiájával, a *Versék és prózai művekkel* (Európa Könyvkiadó), amely egy évvel ezelőtt jelent meg és hatszáznál több nagy oldalon sorakoztatja fel a költő verseit. Csupán bizonyos részletek összehasonlítására nyílik lehetőség.

Az új gyűjtemény átvizsgálásánál két szempont vezethet bennünket: milyen módon lehetett megrostálni a nagyobb gyűjteményt? És melyek azok a versek, amelyek jobban számíthatnak a *fiatalok* érdeklődésére, mint a többiek? Kétségtelen, hogy az új gyűj-

mény jelentős részben a régebbi alapján készült, hiszen az új antológia szerkesztője, *Mádl* Antal, annak idején munkatársa volt *Turóczi-Trostler* Józsefnek, a *Versék és prózai művek* válogatójának és szerkesztőjének. *Mádl* Antal készítette a régebbi gyűjtemény alapos jegyzetét és végezte el a szükséges szöveggondozást is.

Kik szerepelnek, mint új fordítók *Heine válogatott versei*-nek mostani összeállításában? *Eörsi* István, *Hajnal* Gábor, *Holl* Ferenc és *Szabó* János nevét kell ideiktatnunk. Feltétlenül helyes volt kicserélni a *Mitológia* régebbi fordítását, mert *Holl* Ferenc áttüzetése sokkal heineibb. Ugyanez vonatkozik *Hajnal* Gábor *Almodtam egykor...* című fordítására. *Eörsi* István a *Május* áttüzetésével olyan *Heine*-költeményt szolgált meg, amely a régebbi nagy gyűjteményben nem szerepel. Új a kötetben *Fazekas* Anna *Mélyen alszik minden isten* és *Holl* Ferenc *A szemét addig befogom* című fordítása is.

Az új antológia szerkesztője, *Szabó* Lőrinc nagyon érdekes és művészi *Belzacár* áttüzetését *Vas* István fordításával helyettesítette. Szükséges volt-e ez a változtatás? Kétségtelen, hogy *Vas* István pontosabb műfordítói teljesítménnyel szerepel. De a vers új tolmácsolóját mindenképp dicséri, hogy nem akar erőltetetten különösködni és nem törekszik arra, hogy bármilyen módon elterjen, ahol ez nem volt indokolt, a *Szabó* Lőrinc-féle fordítástól. Ezért vannak bizonyos hasonlóságok a régi és új tolmácsolás utolsó három strófájában.

Sós Endre

45 előadáson

25 ezer néző

a peremkerületekben

A szakszervezetek *Egressy* Gábor Művelődési Klubja értékelte a peremkerületi kulturális akciók eredményét. Négy hónap alatt a fővárosi színházak peremelőadásain 45 alkalommal 25 ezer néző vett részt Angyalföldön, Újpesten, Csepelen és másutt. A szakszervezeti zenekarok havonta 10–12 koncertet tartottak. Munkásszállásokon 150 előadást tartottak hivatalos együttesek, harmincat műkedvelők. Az előadások tartalma komolyabb lett, s ennek következtében növekedett az érdeklődés is irántuk.

Borisz Zsitkov:

ÚJÉV AKAD

1906 szilvesztere volt. A város háza dísztermében két sor asztalt állítottak fel. Az asztalokra gyertyák kerültek hatkarú bronz kandaláberekben, amelyek aranyként csillogtak. Kaviár, halszeletek, kocsonyások, sódar, pulykasült állt az asztalon, minden kicifrázva, papír csesebecsékkel feldíszítve. Kristálytalakban narancs- és almahegyek púposodtak. A butéliák úgy sorakoztak, akár a szemlére masírozó katonák. A fehér kesztyűs pincérek ide-oda futkároztak, a lelküket majd kitétték. Hamarosan megérkeznek az uraságok! És nem ám akármilyenek, nem holmi egyszerű uraságok, hanem igen előkelők: a kereskedők színe-java, a legnevesebb ügyvedek, sőt az a hír járta, hogy maga a kormányzó is eljön, hitvesével, a grófnővel.

Már gyülekeztek is. Frakot húztak, jól vasalt ingük úgy fénylött, mintha porcelánból volna. Mások uniformisban feszítettek, a gallérjuk arany, oldalukon kard függött. Hát még a dámák! Fülükben briliáns, ujjukon pedig annyi gyűrű, hogy kesztyűnek is beillett volna. A zenészek is megjelentek odafent kifényesített réztrombitáikkal.

Mindjárt megérkezik a kormányzó. Már rohannak is a